

DOI: 10.33608/0236-1477.2020.04.32-50
УДК 655.41-025.12 «1918/1939»:821.161.2Рудницький

Софія КОГУТ, молодший науковий співробітник
Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника,
вул. Стефаника, 2, Львів, 79002
e-mail: sophiya.kohut@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4935-0103

МИХАЙЛО РУДНИЦЬКИЙ І НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА: ДО ІСТОРІЇ АКАДЕМІЧНИХ І НЕАКАДЕМІЧНИХ СТОСУНКІВ

У статті досліджено довголітню непросту історію стосунків українського літературознавця, критика, журналіста, письменника Михайла Рудницького з Науковим товариством ім. Шевченка у Львові, зокрема, з окремими членами Філологічної секції Товариства. Ці стосунки переросли у тривале полемічне протистояння, зумовлене різним розумінням завдань гуманітаристики. Йдеться про дебати в Галичині навколо т. зв. скрипниківського правопису, про історію створення Української загальної енциклопедії. Уперше публікуються два листи М. Рудницького до тогочасного заступника голови НТШ В. Левицького.

Ключові слова: Михайло Рудницький, Наукове товариство ім. Шевченка у Львові, Філологічна секція, Кирило Студинський, Іван Раковський, Володимир Левицький, скрипниківський правопис, Українська загальна енциклопедія.

Михайло Рудницький — одна із ключових постатей українського літературного процесу в Галичині міжвоєнного періоду. Літературознавець, літературний критик, журналіст, перекладач, поет, есеїст, мемуарист, театраль-

Цитування: *Когут Софія*. Михайло Рудницький і Наукове товариство імені Шевченка: до історії академічних і неакадемічних стосунків. Слово і Час. 2020. № 4 (712). С. 32—50. <https://doi.org/10.33608/0236-1477.2020.04.32-50>

ний критик, громадський та культурний діяч, доктор філософії (1914), професор Львівського університету (1939). Чільний представник ліберально-модерністської ідеологічної течії в Галичині, прихильники якої гуртувалися навколо літературно-мистецького та громадського двотижневика «Назустріч». Послідовний прихильник інтеграції української літератури в західноєвропейський контекст. Ліберально-естетична критика М. Рудницького розширювала інтелектуальні горизонти творчого й культурного дискурсу Галичини, застосовуючи для оцінювання цього дискурсу універсальні критерії, орієнтовані на західноєвропейську культуру та естетику, не зважаючи на провінційні нюанси та особливості, а навіть принципово ігноруючи їх. Така постава вносила в галицьку інтелектуальну атмосферу струмінь свіжого повітря, відкривала несподівані ракурси й перспективи.

Багаторічна історія взаємин М. Рудницького з Науковим товариством ім. Шевченка — цікава й непроста: ідеться про аспекти наукові, громадські, організаційні і просто приватні. Ці стосунки — наслідок зіткнення різних амбіцій і різних наукових світоглядів, відмінного розуміння науки загалом — академічної наукової традиції з боку НТШ і ліберального літературознавства М. Рудницького. Його реферати, дослідження, критичні виступи побудовані були у стилі своєрідного літературного імпресіонізму: уривки, враження, рефлексії, більш звичні для тогочасної авдиторії в публіцистиці, а не в науці. Якщо до цього додати емоційний гострий тон викладу, категоричні оцінки, характерні для вченого, то можна зрозуміти різке неприйняття цієї постаті багатьма галицькими інтелектуалами.

Потреба реалізації в академічному науковому просторі для особистості із цілком неакадемічним типом мислення й неакадемічною манерою висловлювання — стихійною, емоційною, гострою — може видатися парадоксальною. Проте своє бажання стати членом НТШ М. Рудницький декларував дуже виразно. Причин для цього могло бути кілька. Були мотиви очевидні й цілком прагматичні: академічний простір давав сталий прогнозований заробіток, престиж, принаймні до певної міри задовольняв амбіції мати науковий авторитет і можливість впливу на розвиток української науки. Тож ігнорувати НТШ як найпотужнішу українську організацію, діяльність якої пронизувала всі ланки українського наукового, суспільного та культурного життя, учений просто не міг.

Але, гадаю, існували причини й не такі очевидні — радше психологічні. Хоч як дивно, але стихійна вибухова творча енергія М. Рудницького найактивніше й найяскравіше виявлялася саме в умовах систематичної, організованої, навіть рутинної роботи — чи то щоденної редакційної праці в часописі «Діло», чи то педагогічної діяльності в науковому закладі. Академічної посади Рудницький завжди прагнув і шукав,

іще відтоді, коли став викладачем Київської гімназії за часів УНР (власне, тоді він захистив дисертацію і здобув звання доктора філософії) і революції. Згодом, опинившись у Лондоні на початку 1920-х років, він доклав чимало зусиль, аби здобути нострифікацію (визнання) свого наукового ступеня, а також знайти відповідну посаду в Оксфордському університеті. Ця спроба, попри протекцію секретаря дипломатичної місії ЗУНР у Лондоні І. Петрушевича, не принесла результатів, тож М. Рудницький повернувся до Львова. Він не міг улаштуватися на роботу у Львівському університеті, тому дав згоду викладати в Українському таємному університеті, створеному з ініціативи й на ресурсах Наукового товариства ім. Шевченка. Ця праця, з одного боку, приносила певний дохід і створювала вченому відповідне реноме в українських наукових колах; але, з другого — не була офіційною й могла загрожувати суспільному становищу і викладачів, і студентів. Хроніка часопису «Діло» за 1924 р. повідомляла, що лектор таємного університету мав серйозні клопоти з польською поліцією:

Дня 25. ц. м. в помешканні при вул. Гавзнера відбувався відчит д-ра Михайла Рудницького з обсягу філософії. Впала поліція й усіх присутніх арештувала. Прелегента й 24 слухачів, в тому 4 жінки, відпроваджено під конвоем на вул. Яховича. Оригінальна “партія арештантів” викликувала загальний подив, тим більше, що кондукт ішов головними вулицями в найбільш рухливу пору дня. Після списання на поліції слухачів, випущено їх на волю, а д-ра М. Рудницького затримано [41].

Подальші стосунки вченого з НТШ були доволі непростими й радше мали характер нападок і конфліктів. На одному з них зупинюся докладніше. Ідеться про критичний огляд М. Рудницького «Журнали, видавці та література» (1925) [22], присвячений галицькій періодиці. Зокрема, автор дуже негативно відгукнувся про томи Записок НТШ:

... Записки <...> заступають еліті нашої суспільности ту науку, якій вона вірить на слово, що вона існує <...>. Вони не відіграють ніякої ролі в нашій літературі. Бо вони — як доказував мені один учений — не належать по суті до категорії журналів, а є чимсь у роді тих єгипетських папірусів, які були заздалегідь призначені на те, щоби вчені відчитали їх щойно кілька тисяч літ пізніше [22, 16 травня, 7].

Дісталось в огляді й часопису «Стара Україна», який видавали музей та бібліотека НТШ, за його надто звужений спеціальний характер.

Д. Донцов у різкому і в'їдливому відгуку на огляд Рудницького, не згадуючи його прізвища, говорить про нього: «автор численних віршів, присланих до нашого журналу, з яких ми досі дуже ощадно користали <...> і праці про Франка, яку він предложив Науковому товариству, та яку відкинено <...>» [11]. Опонента звинувачено в приватних образах та суб'єктивному ставленні до колег. Зрештою, обурені голоси публіки лунали не лише зі сторінок «Літературно-наукового вісника» [10].

М. Рудницький відповів на критику гострим нарисом «Літературно-наукові непорозуміння»: «Члени НТШ це здебільша люде доброї волі, приватно симпатичні своєю наївною вірою у величність своїх наукових функцій, зрештою, відрізані від життя та Європи китайським муrom, — одним словом, жертви галицької провінції». Критики не визнають, адже все, що напишуть — іде до друку, а тих публікацій «і так ніхто не читає». Далі автор висловлює претензії до української академічної науки: чому НТШ присвячує грубі томи Записок десятирядним письменникам, а про справжніх дає лише принагідні причинки? Де критично видані твори великих письменників? Де словники наукової термінології, «без яких кожний наш інтелігент почуває себе нині, беручи за перо, безязиким калікою»? Чи не краще бодай передрукувати цінніші київські праці, «ніж тратити папір на передрук життеписів та творів старих нудних мазунів?». На додаток автор іронічно зауважує, що «на наукові студії складаються матеріали студентських семінарів» [27].

Тут ідеться про факт, який згадував у саркастичному коментарі й Донцов. К. Студинський 1923 р. запропонував М. Рудницькому виступити на засіданні НТШ з рефератом про творчість І. Франка на матеріалах давньої студентської праці доповідача «Іван Франко як письменник і критик» (1913). У тодішній рецензії на цю роботу К. Студинський зазначав, що грішить вона «великою претенсiональностiю і дуже хиткою звязiю з самою темою студiи», та що «було би бiльше пожаданим як би канд-т, замiсть кидати так багато порiвнань, з-часта поверхових, занявся був переведеннем подрiбного порiвняння мiж творчiстю Франка а писаннями названих французких письменникiв, до чого дав дрiбнi[,] але гарнi причинки» [39]. Ішлося Студинському про досить несподіване на ті часи порівняння прози Франка із творами В. Гюго, Г. Флобера, Е. Золя, А. де Вінї та інших авторів, яке застосував його амбітний студент. Гадаємо, що власне ті компаративістичні зіставлення запам'яталися К. Студинському і спонукали його запросити колишнього студента з відповідним рефератом на засідання Філологічної комісії НТШ. Адже ще в тій давній рецензії 1913 р. він фіксував «велике читанє» М. Рудницького і його науковий потенціал. Зі Студинським погоджувався також інший рецензент цієї студентської роботи — Олександр Колесса, указуючи на «фільософічне підготовленє, літературну ерудицію, дар сінтези та вмiлiсть самостiйного дослiду» в молодого автора [9].

Натомість М. Рудницький готує нову синтетичну працю, де давні компаративістичні порівняння й цитати відкидає, уважаючи їх зайвим баластом, але сумнівається, чи така праця підходить за змістом і формою для Записок НТШ, про що пише в листі до К. Студинського від 31 травня 1923 р.: «Моя праця викликала передбачене мною обурення між людьми, яких погляди на літературу мені давно відомі». Адресант,

аналізуючи нову розвідку, намагається пояснити свою методику, а також певним чином виправдати надто гостру оцінку творчості І. Франка:

Перше вражіння, що моє становище до Франка є надто суворе — залишиться тільки у тих, які не побачуть різниці між схематичною аналізою і наскрізь особистим становищем кожного, хто перш усього цікавиться т. зв. “проблематичною” основою осудів. Маю пересвідчення, що саме такий характер праці спонукує до ревізії поглядів і нових студій над Франком. Останній розділ дає в загальній формі натяки на такі “теми” [26].

Працю М. Рудницького, яка мала стати основою для його вступу до НТШ, члени Філологічної секції не сприйняли й до публікації не рекомендували, вважаючи її менш цікавою й вартісною, ніж давнє студентське дослідження, яке сам М. Рудницький іронічно оцінює як набір мало доречних цитат та порівнянь із творами світової літератури для демонстрації власної ерудиції. Наприклад, Я. Гординський у листі до К. Студинського від 2 серпня 1925 р., обурюючись іншим конфліктом між НТШ й М. Рудницьким (про це мова згодом), напише: «свою славну працю про Франка може надрукувати, як має відвагу — світ осудить, чи можна було друкувати в Товаристві такі нісенітниці!» [6].

В одному з листів до Миколи Зерова 1926 р. Рудницький згадує про цю свою працю: «маю 100 сторінковий нарис про Франка, який у ювілейний рік лякаюсь пускати у світ, бо трохи занадто “критичний” супроти автора “Мойсея”, який (Мойсей) мені зовсім не подобається» [25]. Ця студія Рудницького так і не побачила світу. Згодом окремі її матеріали будуть включені до його відомої книжки «Від Мирного до Хвильового» (1936) та в низку принагідних статей у «Ділі». Зокрема, авторові йшлося про «ідеї» в літературі та їх розуміння в письменника: «Франко був усе життя безкомпромисовим речником літератури, що має приносити ідеї, боротись за них та їх поширювати, але розумів це її завдання не багато ширше та краще, ніж наші сучасні боєві поети та критики» (натяк на Д. Донцова) [34].

Гадаю, головною дилемою та каменем спотикання у франкознавчих працях М. Рудницького є контраст оцінок самої постаті класика і його творчої спадщини. Франка як особистість, як надзвичайно потужну постать українського культурного простору критик оцінював дуже високо, з невластивим йому загалом пієтетом — шанував масштаб його інтелекту, таланту, енергії, працездатності. Натомість рівень і спосіб реалізації цього таланту вважав неспівмірними з його можливостями. Головна «претензія» Рудницького до Франка — те, що він свій розум і талант повністю пожертвував на службу суспільству, яке не могло й не хотіло ані плідно скористатися із цієї жертви, ані належно оцінити її, ані створити для подвижника таке інтелектуальне й духовне середовище, у якому він міг би розвиватися і творити. Працюючи в інтелектуальному й духовному

вакуумі провінційного галицького суспільства, не маючи відповідного резонансу (головно з ученими Західної Європи) для своїх пошуків, творчих і наукових запитів, Франко, як уважав Рудницький, мимоволі з митця й дослідника став «денникарем», щоденна праця якого не залишає відчутного сліду, якщо оцінювати її з перспективи часу.

Окрім того, гострий іронічний тон оцінок Рудницького певним чином продиктований його амбіціями «відбронзовування» корифеїв української культури — на зразок того, що робив Тадеуш Боя-Желенський із корифеями польської культури. До речі, вплив поглядів Боя-Желенського, його стилю й літературних зацікавлень помітно відчутний у творчості Рудницького, хоча досі належно не артикульований.

У кожному разі те, що спрацьовувало в польському культурному середовищі, не сприймалося в тогочасному українському, та зрештою і не могло бути дієвим з огляду на нерівні історичні умови й культурні можливості. Іронічний тон щодо І. Франка, заданий іще на початку століття в товаристві «Молода муза» (до учасників якого тодішній львівський студент теж певним чином належав, бо відвідував його збори), не знайшов відгуку в українському середовищі ані тоді, ані через двадцять років.

Але повернемося до публікацій М. Рудницького про науковий рівень НТШ. Критика його була такою гострою й дошкульною, а головне — резонансною, що стала предметом окремого обговорення на засіданні Філологічної секції, проти якої здебільшого виступав М. Рудницький. Питання про ці публікації на засіданні 10 вересня 1925 р. підняв уражений тоном статей проф. К. Студинський, котрий уніс пропозицію, аби Секція «залічила своє становище в сій справі» [8, арк. 43—44]. Фейлетони Рудницького були оприлюднені влітку, у період «ферій», коли більшість членів Секції виїхали зі Львова на відпочинок і не могли відразу реагувати на них і боронити честь Товариства. Після довгої дискусії, у якій узяли участь І. Кокорудз, І. Свенціцький, І. Огієнко, І. Брик, М. Тершаковець, В. Левицький, В. Дорошенко, ухвалено було подати протест від Товариства до видавничої спілки «Діла».

У згаданому вже листі Я. Гординського до К. Студинського читаємо, що адресант теж був присутній на засіданні. Коментуючи ситуацію, учений пише: «Виступив із своїми воднистими й беззмистовними статтями М. Рудницький. Він ворог усякого цитовання й студіювання [натяк на згадувану працю Рудницького про І. Франка. — С. К.]. І дописався до того, що написав явну неправду» [6].

Після цього скандалу на тривалий час стосунки М. Рудницького з НТШ практично припинилися і зводилися до спорадичних критичних реакцій окремих членів Товариства на гострі виступи критика й іронічних випадів останнього. Скажімо, у відгуку «Старі і нові шляхи. Психологізація, Шевченко і заблукані вчені» [33] на працю С. Балея

«Трійця в творчості Шевченка» [2] М. Рудницький висловлює іронічне здивування, чому психологічно-філологічна розправа опинилася в Математично-природничому збірнику НТШ. Згодом, у примітці до власної розвідки «Фрайд і психоаналіза» (ідеться, звісна річ, про З. Фройда) [3] С. Балеї був змушений виправдовуватися й пояснювати обставини публікації цієї праці.

Однією з площин для зіткнень та критики стали правописні дебати в Галичині 1929—1930-х років, викликані ухваленням у Філологічній секції НТШ т. зв. скрипниківського правопису, який був дуже далекий від мовної практики галичан і породив багато запитань і заперечень. Зокрема, Товариство письменників і журналістів, активним членом якого був М. Рудницький, у травні 1929 р., у зв'язку з прийняттям у радянській Україні Державного правопису, вибрало окрему Правописну комісію, якій доручено вивчити докладно цей корпус мовних норм і скласти свою opiniю. Комісія констатувала, що в Галичині прийняття такого правопису без змін неможливе. Активним учасником Комісії був і М. Рудницький, котрий «підкреслював не так питання тісної єдності правопису, як конечність єдності літературної мови в газетах, журналах і книжках» [5].

Докладно про ці дебати та порушені в них проблеми, зокрема і про участь у них М. Рудницького і його позицію, ідеться в дослідженні Ольги Палюх (див.: [17]), тож немає потреби зупинятися на них ширше. Назву лише основні відгуки вченого на цю тему. Це рецензії на правописні публікації І. Огієнка [12—16] і на впорядковане М. Возняком видання «Український правопис із словничком» [21], а також розлога студія з елементами сатири «Правопис і літературна мова» [31] (згодом вийшла друком окремою брошурою [30]), де проаналізовано «скрипниківку», а також порушуються питання усталення та систематизації наукової термінології в галицьких культурних колах і доволі іронічно оцінюється вклад НТШ в розв'язання цих проблем.

На цю публікацію Степан Смаль-Стоцький, учений із великим досвідом у справах унормування української орфографії, відреагував одвертим листом «Правопис і літературна мова», опублікованим у «Ділі» у п'яти подачах [38]. У джентльменському, вельми дискретному тоні автор прояснює позицію НТШ стосовно скрипниківських новацій та висловлює свої погляди на це питання, тоді дуже дражливе. Як пояснив С. Смаль-Стоцький, головне, чим керувались представники НТШ, котрі підтримали цей правопис, солідаризуючись із радянськими вченими в питаннях орфографічних норм, — радше етичні та ідейні пріоритети, а не самі правила, які в багатьох випадках видавались їм абсолютно неприйнятними. На думку НТШ, єдність українських учених — важливіша справа, ніж певні нюанси правопису, а правописний різнобій і хаос по обидва боки Збруча — гірше зло, ніж помилки й недо-

ладності нових правил, надто сильно орієнтованих на російську вимову й орфографію. Смаль-Стоцький закликає українських учених до фахової дискусії про відповідні проблеми й до спільної праці над унормуванням правопису. Згодом ці замітки відомого лінгвіста ввійшли як додаток до брошури М. Рудницького «Правопис і літературна мова» [30].

Одним із найяскравіших і найгостріших випадів критика проти позиції НТШ у питаннях орфографії був його нарис «В обороні одної мучениці» [19]. У нарисі йдеться про мову видань Товариства: бібліотеки «Для школи і дому», «Хроніки НТШ» та ін., редактором яких, зокрема, був К. Студинський. І хоч автор по-джентльменськи зауважує, що «Др. К. Студинського вважаю одним із найчемніших, найбільше услужливих земляків, і не забуваю про не одну його особисту чемність», проте редакторську діяльність Студинського оцінює дуже гостро. Із цього приводу цікаво читати лист М. Рудницького до заступника голови НТШ В. Левицького від 18 листопада 1930 р., написаний у відповідь на його обурений лист до редакції «Діла»¹. Адресант наголошує на тому, що цілком упевнений у справедливості своїх закидів, адже мовна політика К. Студинського і стиль його редакційної практики архаїчний, нелогічний і малонауковий, зазначає, що багато хто зі львівських науковців згоден із автором нариса, але не має відваги висловити свої думки публічно.

Підсумовуючи участь М. Рудницького у правописних дебатах та його полеміку з позицією НТШ із цього питання (С. Смаль-Стоцький навіть назвав його виступи «бунтом»), можна констатувати, що критик у цих дебатах нажив багато противників та ворогів, проте завоював авторитет, а також підтримку однодумців.

Погляди М. Рудницького на ці проблеми, мабуть, найближчі до поглядів Василя Сімовича, котрий також наголошував на перевагах латинки в українському правописі та був упевнений, що раніше чи пізніше Україна прийме латинську абетку, говорив про потребу наукового обґрунтування правопису, уважав, що основним його критерієм має бути практичність у застосуванні та ін. І хоч В. Сімович був одним із тих членів НТШ, які прийняли скрипниківський правопис, його, може, єдиного, Рудницький не звинувачував ні у пристосуванні, ні в недалекоглядності, висловлюючи цілковиту повагу науковим здобуткам колеги. Згодом позицію Сімовича у правописних дебатах так само оцінив Ю. Шевельов, убачаючи в його поведінці в цій ситуації «виняткову наукову дисциплінованість, — коли він в інтересах національної єдності корився й таким ухвалям Академії наук, що суперечило його внутрішнім переконанням» [42]. Із В. Сімовичем М. Рудницький співпрацюватиме неодноразово,

¹ Повний текст листа М. Рудницького подаємо в додатку до статті.

зокрема і для НТШ, як-от у редакції Української загальної енциклопедії, про що мова згодом.

Подальші стосунки Рудницького з НТШ не були систематичними, хоча й доволі активними (рецензії на окремі публікації членів Товариства, співпраця з книгарнею НТШ та ін.), допоки вчений не став одним із редакторів Української загальної енциклопедії (його співредакторами були В. Дорошенко та В. Сімович) — наукового проекту, реалізованого переважно силами НТШ за редакцією його голови проф. Івана Раковського. Авторами енциклопедії стало 136 учених із орбіти Товариства.

Цікаву й неординарну теоретичну статтю М. Рудницького «Якої нам треба енциклопедії?» опубліковано із цієї нагоди на шпальтах «Діла» [36]. Розвідка виражає погляди дописувача не тільки на енциклопедичну справу та завдання УЗЕ, а й на стан і потреби української науки загалом. Автор вважає, що диспропорція в обсягах відомостей із гуманітаристики і точних та природничих досліджень становить небезпеку для розвитку української науки, бо вносить забагато суб'єктивності і приватних трактувань фактів:

Історично-літературна частина, яка охоплює українознавство, може дуже легко в нашій Енциклопедії стати тим грибом, що розростеться до таких розмірів, що з'їсться весь її фундамент. Придбавши сам виключно історично-літературну освіту, стверджую щораз частіше із жахом, що серед нашої інтелігенції вважають її найціннішою частиною знання й світогляду. Не диво, що це знання й світогляд складені у нас з найбільше поверхових елементів випадкової лектури [36, 11 груд., 3].

Наголошує на потребі добору статей і трактування понять із погляду т. зв. історичної перспективи — оцінювання ваги і значення фактів, по-статей і явищ із відстані часу, який усе розставить на свої місця. Говорить про гостру потребу розробки й унормування термінології. У властивій йому провокативній манері ставить низку питань про завдання і структуру енциклопедії, констатуючи насамперед, що визначений її обсяг унеможливає «всякі загальні статті чи огляди». Згідно з його уявленням про таке видання, методика підготовки УЗЕ має поєднати в собі «працю над словником мови, словником синонімів і словником, зовсім у нас невідомим, на який бракує нам навіть терміну “*idées suggérées*”»¹. Тобто таке видання радше нагадувало би тлумачний словник, який мав би інформувати про «основні факти й поняття з інших ділянок знання», розкривати терміни, подавати синоніми, регулювати і внормувати вживання іншомовних слів: «Наш вік залитий чужими словами і абстрактами. Енциклопедія, що матиме портрети ста відомих нам письменників, королів і гетьманів, а не матиме тисячі чужих слів, якими щодня користуємо-

¹ Ідеться про тип тематичних, ідеографічних, ідеологічних, аналогічних словників, у яких статті об'єднуються в групи на основі певних тем, ідей чи асоціацій.

ся без розбору, може називатись як хоче, але не сповнює одного із своїх перших, пекучих завдань» [36, 10 груд., 3].

Така позиція одного з редакторів видання викликала дискусію в наукових і громадських колах. Зокрема, С. Сірополко, підтримуючи більшість тез дописувача, не погоджувався з основною — загальною програмою української Книги знань. Якщо Рудницький хотів у ній бачити енциклопедичний словник загальноєвропейського зразка, то Сірополко вважав, що головне завдання української енциклопедії — висвітлення українознавчої тематики. Адже загальні поняття й факти українці можуть знайти й у чужих словниках та енциклопедіях, а знань із царини українознавства не знайдуть ніде, крім українського довідкового видання. При тім погоджувався, що обсяг УЗЕ недостатній, аби повністю задовольнити потребу вітчизняного інтелігента в такій енциклопедії [37].

Гадаю, що рацію мали обидва автори: і С. Сірополко, який наголошував, цілком слушно, на пріоритеті українознавчої тематики, і М. Рудницький. Адже, якщо б його концепція вповні спрацювала, то українська наука отримала б унормування фахової лексики й термінології та нову перспективу розвитку, зокрема й в українознавчій площині.

На практиці редакція УЗЕ дійшла до оптимального балансу між двома підходами, видавши окремий зшиток під назвою «Україна». «Великий це був день, коли перші видавці української енциклопедії рішили, що українознавство мусить зайняти в ній стільки місця, що інформації про кожний нарід у його рідній енциклопедії», — напівжартівливо констатував Рудницький в іронічному скетчі «З фабрики У.З.Е.» [23]. Чи, інакше кажучи, коли редколегія дійшла висновку, що українці заслуговують мати власну універсальну енциклопедію, а не шукати інформацію й терміни в чужих.

Статті М. Рудницького, написані для УЗЕ, зокрема розлога розвідка про українську літературу [29], сприймалися часом доволі неоднозначно. Приміром, автор, підписаний псевдонімом Атос, у рецензії «Українська література ХІХ. і ХХ. в. в У.З.Е.» [1] робить М. Рудницькому зауваження: «цей інформаційний нарис, а надто в енциклопедії, далеко неповний, необ'єктивний <...>. В суто інформаційну, об'єктивну статтю М. Рудницький знову вніс свій квазі “естетичний” суб'єктивізм, в результаті чого не згадано багатьох вартісних українських письменників». Рудницький відповів на цей закид реплікою «Чи всі можуть увійти до літератури?» [35], де виклав свої погляди на історію літератури, власні критерії оцінок і спробував почасти виправдатися за суб'єктивний добір українського «літературного канону». Зокрема, йому йшлося про поняття таланту, прогресивності й новаторства в письменників: «Автор огляду сучасної літератури мусить <...> брати на увагу головню тих,

що своїми творами посувають бодай на міліметр уперед якийсь жанр літератури, її форми, ідеї, змагання <...>». Захищаючи власний авторитет як історика літератури та критика, Рудницький заявляє: «В інтересі критика, як і доброго купця, говорити правду про товар, що його має перед собою, бо інакше він хутко втратить довіря і до своєї чесности і до свого знання». Зрештою, такий аргумент, який, мабуть, більше би пасував журналістові чи видавцю, ніж авторові енциклопедичної статті, яка за визначенням претендує на безсторонність та об'єктивність розгляду теми, для його сучасників був непереконливим. Звучали звинувачення в односторонності висвітлення, суб'єктивності.

Щодо проблем розробки й подання українознавчої тематики повертає увагу гостра реакція на випуски УЗЕ С. Шелухина. Запальний учений у просторій філіппіці на шпальтах часопису «Дзвони» [43] вимагав видати кілька додаткових зшитків енциклопедії, а то й цілих томів, аби подати там усі необхідні, на його думку, виправлення та доповнення. Авторові головню йшлося про статтю «Україна» чи, як він пише, «Вкраїна» — екстракт українознавчої науки в усіх її аспектах. Ця стаття не враховувала його наукових поглядів та багаторічних студій про походження назви «Україна», кельтське походження Русі та ін., зокрема, сконцентрованих у його книжці «Україна — назва нашої землі з найдавніших часів» [45]. Шелухин звинувачує В. Сімовича в нефаховому редагуванні та надмірному піарі своєї особи, ставить під сумнів професійний рівень М. Рудницького, котрий начебто «сам про себе надрукував в “Ділі”, що може вчити того, чого добре не знає і “писати на коліні” задля якихось інтересів» [43]. Диспутант наводить тут напівжартівливі самоіронічні необережні фрази, такі природні для М. Рудницького. Одна з них проскочила в його критичній публікації «Примхи мови і фаховости» [32] про лінгвістичні публікації І. Огієнка, де автор, згадуючи часи свого перебування в Києві та знайомство з Огієнком, писав: «Проф. О. став викладати українську мову наслідком тої самої революційної примхи, яка і мені у київському університеті дозволила викладати філософію, коли я щойно починав її вчитись». Інша — з фейлетону «Наука з барабаном» [28], у якому Рудницький, полемізуючи з професором Яр. Бережинським щодо його рецензії на переклад роману Е. Бронте «Буревіхи» [4], виправдовуючись за якість своєї праці та надмірні скорочення тексту, писав, що не мав змоги доопрацювати належно українську версію, бо через завантаженість редакторською роботою в «Ділі» в нього «бувають дні, коли нема ні хвилини часу, щоб перечитати власний або присланий рукопис», тому його переклад «справді роблений на коліні».

Полемічні звинувачення Шелухина, опубліковані кількома подачами у «Дзвонах» [43, 44], були несправедливими й агресивними, тож голо-

вний редактор УЗЕ І. Раковський, захищаючи редакцію енциклопедії від його нападок, писав: «ніяк не можемо зрозуміти, на якій підставі вп. критик <...> подає невірні й перекручує відому фразу д-ра Михайла Рудницького <...>, конструюючи тим способом образливу начебто автохарактеристику, якої він ніде й ніколи не написав» [18, 477]. Від звинувачень Шелухина завзято боронився й сам М. Рудницький у фейлетоні «Гумористичний напад на “Українську Загальну Енциклопедію”» [20], заявляючи скептично, що оригінальна наукова концепція Шелухина — це «домодільна фільологічна саламаха [,] переплутана з історично-археологічними небилицями» й тому не може бути включена до такого довідника.

Мушу зауважити, що полеміку із С. Шелухиним, а зокрема факт, що голова НТШ й головний редактор УЗЕ І. Раковський публічно став на захист М. Рудницького, можна певною мірою вважати переломним моментом у стосунках літератора з НТШ. Мабуть, уперше це було не протистояння двох сторін, а спільна позиція і спільна оборона. Уперше критик виступив від імені НТШ (не будучи ще його членом), прояснюючи й постулюючи редакційну політику енциклопедії, боронячи науковий авторитет Товариства й уживаючи займенник «ми» в цій полеміці. Поняття «редакція УЗЕ» не дорівнювало, ясна річ, поняттю «НТШ». Але таку позицію М. Рудницького, його ставлення до членів Товариства і їхнє до нього як до авторитетного ерудита-енциклопедиста можна вважати знаком зміни вектора наукових пріоритетів критика. Зрештою, він долучився до важливої справи національного масштабу, його внесок у підготовку енциклопедії був яскравим і непересічним. Ця праця певним чином могла ширше прочинити вченому двері в український академічний науковий простір. Літературознавчій монографії «Між ідеєю і формою» (1932) цього досягти не зовсім удалося, власне, через її неакадемічний стиль і розпливчасту методіку.

Незважаючи на спротив деяких інтелектуальних кіл [див., зокрема, іронічний відгук Д. Донцова: 11], 8 квітня 1935 р. М. Рудницького обрано, а 27 червня 1935 р. затверджено дійсним членом Наукового товариства ім. Шевченка [40, 13].

Підсумовуючи, повторимо, що історія описаних контактів та конфліктів має свою цінність і в біографічному аспекті (адже цей критик — неординарна яскрава особистість, котра мала свою суспільну та літературну вагу, зі своєрідними, часто несподіваними поглядами й оцінками фактів і явищ галицької культури), і для дослідження сфер діяльності найпотужнішої української наукової організації того часу, її опінії та впливу на українські наукові кола, а також для вивчення інтелектуальної атмосфери міжвоєнної Галичини. Непростий, а часом скандальний шлях М. Рудницького до членства в Науковому товаристві ім. Шевченка

відкрив нову яскраву сторінку в його біографії. Діяльність ученого на «академічній ниві» в рамках НТШ, участь у роботі Літературознавчої комісії, спроби розширити її наукові та організаційні горизонти, залучити до її кола молодих дослідників, літературознавчі пошуки Рудницького — це тема окремої розвідки.

Кілька слів також про публіковані в додатку листи М. Рудницького до заступника голови НТШ Володимира Левицького. Написані в час, коли автор ще не був членом НТШ, ці епістоли яскраво ілюструють його ставлення до цієї інституції, фахові претензії до рівня публікацій, специфічне трактування української гуманітарної науки загалом.

Листи зберігаються в Центральному державному історичному архіві України у Львові. Публікуються вперше.

ЛИСТИ МИХАЙЛА РУДНИЦЬКОГО ДО ВОЛОДИМИРА ЛЕВИЦЬКОГО

Лист 1

13.IV.1927

[Львів], вул. Цетнеровська, 9

Написано на бланку часопису «Діло» з екслібрисом

Товариства письменників і журналістів імені Івана Франка.

В.[исоко] Поважаний Ювіляте!

Від трьох тижнів недужий, я ствердив із здивуванням, що між численними товариствами, які переслали Вам свої ювілейні побажання¹, нема «Т-[оварист]ва письм.[енників] і журналістів». Доля більшості наших товариств така, що в них на одну людину часто спадають усі обов'язки, со возного включно. Мої товариші задовольнились присутністю на Вашім святі.

Не гадаю, щоби Ви як учений привязували велику вагу до привітних листів від людей, які не в силі оцінити Вашої праці, бо на ній не розуміються. Але я прочитав у Вашій промові² одно речення, яке піддало мені сумнів, чи Ви не схочете добачувати у звичайній недбайливості моїх товаришів з Виділу Товариства якоїсь свідомої інтенції нехтування Вашого свята («Тут у Т-[оварист]ві Шевченка від ряду літ іде тиха нез[амітна] праця... дарма, що їхню працю дехто ігнорує, недоцінює або й іронізує з неї».)³.

Тому у першій мірі вважаю своїм обов'язком від імені Т-[оварист]ва просити вибачення за спізнений поклін.

Одночасно користаю з нагоди (і цієї другої, такої рідкої в мене: вільний час у недуззі), щоби впевнити Вас, що моя давня боротьба проти «Наук.[ового] Тов.[ариства] ім. Шевч.[енка]» (ще від часів мого побуту

на чужині), основана на глибокім пересвідченню про правдивість моїх закидів, не була ніколи звернена проти тих його відділів, яких критикувати я не мав компетенції.

Я, здається, перший і єдиний до того часу мав сміливість прилюдно підкреслювати при кожній нагоді, що термін «наука» треба залишити для тих ділянок знання, в яких царицею є математика і що зловживання ним у досліджах над літературою або історією є не тільки анахронізмом, але й претенсіональним баламуцтвом. Присвятивши 20 літ студіям над літературою, в атмосфері великих столиць і літератур і перевібивши свої думки, не перестану ніколи повторяти, що те, що робить фільольогічна секція «Н.[аукового] Т.[овариства] ім. Ш.[евченка]» проглітаючи львину частину фондів і паперу є звичайним анахронізмом і не має нічого спільного із сучасною фільольогією, літературою, а тим менше наукою.

Розумію, що єдиним способом оборони перед такими закидами є вказати на мої особисті мотиви критики. Я таких ніколи не мав і з більшістю із членів «Н.[аукового] Т.[овариства] ім. Ш.[евченка]» я знайомий здалека, — особисто нічого проти них не маю; кандидатом не був, хоч не соромлюсь упевнити, що став би членом Т-[оварист]ва ще з часів моєї докторської дисертації, яку радили мені в «Записках»⁴ друкувати, а я відмовився, вважаючи її студентським extempore⁵, таким як 99 проц. [ентів] решти студій цієї секції.

Цих кілька слів уважав я вказаним [відповідним?] сказати Вам довірно, знаючи, що Вам не раз доводиться чути жалі, буцім-то я веду кампанію проти авторитету нашої «науки» з якихось особистих мотивів.

Прошу прийняти вислови моєї глибокої пошани

Мих. Рудницький

Подається за автографом: Центральний державний історичний архів України у Львові, Ф. 771, оп. 1, спр. 53, арк. 10.

¹ З нагоди 30-літньої наукової та редакторської діяльності В. Левицького.

² Ідеться про публікацію тексту промови В. Левицького на урочистостях із нагоди 30-літнього ювілею його наукової та редакторської діяльності: Левицький В. Варгість математики // Діло. 1927. 13 квіт. С. 2; 15 квіт. С. 2.

³ Там само. 1927. 13 квіт. С. 2.

⁴ Ідеться про «Записки Наукового товариства імені Шевченка».

⁵ Учнівська або студентська робота, яку виконують у класі, без попередньої підготовки.

Лист 2

18.XI.1930

Написано на бланку часопису «Діло»
В.[исоко] Пов.[ажаний] пане Раднику!

З прикрістю прочитав я Ваш лист до редактора «Діла». Коли я згадав у своїм фейлетоні¹ між іншим і про том «Мат.[ематично]-природ.

[описно]-лікар.[ської]» секції, то зробив це зовсім без думки, що це може вразити Вас особисто. Принципіально я сильно здивований Вашим становищем і памятаю ще недавно Ваш протест проти рішення Київ.[ської] Академії, щоби в математиці прикладати марксівську методу². Чи форма моєї критики є «несмачна і ординарна» — це вже справа мого виховання. Я вважаю її таки кращою від тої загумінкової облуди, якої вживають деякі члени «Н.[аукового] Тов.[ариства] ім. Шевч.[енка]», що бачуть нісенітницю д-ра К. Студинського, а не мають сміливости запротестувати проти них. Мої закиди — ординарні чи ні, не змінюють по суті нічого. «Наук.[ове] Тов.[ариство ім. Шевченка]» повинно в першій мірі шанувати себе, коли хоче, щоб його шанували. Я ніколи не хвалився тим, що маю докторат із української фільольогії, такий самий, як інші члени філ.[больогічної] секції «Н.[аукового] Т.[овариства ім.] Шевч.[енка]», бо це не має значіння. Кожний стверджує свою компетенцію матеріалом і доказами, якими орудує. На мої річеві статті в справі правопису та мови, які піддержав своїм авторитетом акад. Стоцький, могла фільольог.[ічна] секція «Н.[аукового] Т.[овариства ім.] Шевч.[енка]» відповідати, коли хотіла[,] і нині ще сторінки «Діла» стоять у одній хвилі до диспозиції тих, що мають річеві аргументи, а не страхополоха авторитету.

Що сказали б Ви, як фізик, якби в виданнях «Наук.[ового] Тов.[ариства] ім. Шевч.[енка]» поширювали досі факти, не згідні із новими доказаними дослідами та повторяли наївності з минулого століття?

Прийміть вислови глибокої пошани

Мих. Рудницький

Подається за автографом: Центральний державний історичний архів України у Львові, Ф. 771, оп. 1, спр. 53, арк. 11.

¹ Рудницький Мих. В обороні одної мучениці // Діло. 1930. 18 груд. С. 3; 19 груд. С. 3.

² В. Левицький 1929 р. був обраний почесним членом Київського математичного товариства. Тоді ж він отримав резолюцію загальних зборів, сьомий пункт якої звучав так: «Товариство повинно дбати про розвиток Марксівської методології в математиці, досліджувати філософські проблеми на засадах діалектичного матеріалізму, розвивати в своїх членів матеріалістичний світогляд». В. Левицький категорично виступив проти вульгарно-соціологічного підходу до математики. Докладніше про це див.: *Хобзей П. К.* Основоположник математичної культури нашого народу // Аксіоми для нащадків: Українські імена у світовій науці: збірник нарисів. Львів, 1992. С. 122—123.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Атос.* Українська література XIX. і XX. в. в У.З.Е. // Дзвони. 1935. Чис. 1. С. 38—40.
2. *Балей С.* Трійця в творчості Шевченка // Збірник математично-природописно-лікарської секції Наукового Товариства ім. Т. Шевченка. 1925. Т. 23—24. С. 105—133.
3. *Балей С.* Фрайд і психоаналіза // Діло. 1926. 10 лип. С. 2; 11 лип. С. 2.
4. *Бережинський Я.* Дещо про переклади на українську мову. З приводу одного «зразкового» перекладу // Рідна мова. 1933. Чис. 4. С. 134—138.

5. В. О. [Федорців Ф.]. Правописна справа: [репортаж] // Нові шляхи: літ.-наук., мист. і громад. журнал. 1929. Чис. 7. С. 180—181.
6. Гординський Я. [Лист до Студинського К., 1925, 2 серпня, Кульчиці] // У півстолітніх змаганнях: вибрані листи до Кирила Студинського (1891—1941) / упоряд.: О. Гайова, У. Єдлінська, Г. Сварник; АН України; Археогр. комісія; Ін-т укр. археографії України; Голов. архів. упр. при Каб. мін. України; ЦДІА України у Львові. Київ: Наук. думка, 1993. С. 461—462.
7. Донцов Д. Три роки відновленого Л. Н. Вістника // Літературно-Науковий Вістник. 1925. Т. 87. Кн. 7—8. С. 333—340.
8. Книга протоколів засідань Філологічної секції: 1914—1944 // Центральний державний історичний архів України у м. Львові. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 40. Арк. 43—44.
9. Колесса О. [Рецензія на дипломну роботу М. Рудницького «Іван Франко як письменник і критик» (1913)] // Державний архів Львів. обл. Ф. 26: Оп. 15. Спр. 727. Арк. 281 а.
10. (Кр.). Критика та критики (з приводу статті М. Рудницького «Журнали, видавці та література», див. «Діло» Чис. 105, 106, 107 і 108 за м. травень 1925) // Культура. 1925. Чис. 6—7. С. 96—97.
11. М. Л. [Донцов Д.]. З пресового фільму // Вістник: місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя. 1936. Т. I. Кн. 1, січ. С. 71—72.
12. Огієнко І. Наглядна таблиця для вивчення знаків розділових. Для школи й самонавчання. Видання шосте. Львів, 1923. [1] арк.
13. Огієнко І. Наглядна таблиця для вивчення побічних речень. Для школи й самонавчання. Видання сьоме. Львів, 1923. [1] арк.
14. Огієнко І. Наглядна таблиця милозвучності української мови. Для школи й самонавчання. Жовква, 1923. [1] арк.
15. Огієнко І. Наглядна таблиця українського правопису. Для школи й самонавчання. Жовква, 1923. [1] арк.
16. Огієнко І. Український стилістичний словник: підручна книжка для вивчення літературної мови. Львів, 1924. 496 с.
17. Палюх О. Правописні дебати у галицькій періодиці 20-х — початку 30-х рр. XX ст. // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства / ЛННБУ ім. В. Стефаніка. Львів, 2014. Вип. 4. С. 205—239.
18. Раковський І. Ще про Українську Загальну Енциклопедію (Відповідь на статтю Вп. С. Шелухина «Про Українську Енциклопедію», «Дзвони», ч. 8—9, 1936 [в тексті помилка: 1933], с. 409—417) // Дзвони. 1936. Ч. 10. С. 474—478.
19. Рудницький М. В обороні одної мучениці // Діло. 1930. 18 груд. С. 3; 19 груд. С. 3.
20. Рудницький М. Гумористичний напад на «Українську Загальну Енциклопедію» // Діло. 1933. 3 жовт. С. 3.
21. Рудницький М. До спільного правопису // Діло. 1929. 27 листоп. С. 5. Рец. на кн.: Український правопис із словничком / упоряд. М. Возняк. Львів: накл. НТШ. 1929.
22. Рудницький М. Журнали, видавці та література // Діло. 1925. 15—19 трав.
23. Рудницький М. З фабрики У. З. Е. // Назустріч: Література. Мистецтво. Наука. Громадське життя. 1934. 15 груд. (чис. 24). С. 5.
24. Рудницький М. клопоти нашої мови // Діло. 1924. 16 лип.; 17 лип.
25. Рудницький М. [Лист до Зерова М., 1926, 1 березня, Львів] // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, відділ рукописів. Ф. XXXV, од. зб. 604.
26. Рудницький М. [Лист до Студинського К., 1923, 31 травня, Львів] // У півстолітніх змаганнях: вибрані листи до Кирила Студинського (1891—1941) / упоряд.: О. Гайова, У. Єдлінська, Г. Сварник; Археогр. комісія; Ін-т укр. археографії України; Голов. архів. упр. при Каб. Мін. України; ЦДІА України у Львові. Київ: Наук. думка, 1993. С. 391—392.
27. Рудницький М. Літературно-наукові непорозуміння // Діло. 1925. 25 лип. С. 1—3.
28. Рудницький М. «Наука з барабаном» // Діло. 1933. 13 квіт. С. 2.
29. Рудницький М. Письменство XIX—XX вв. // Українська Загальна Енциклопедія: Книга знання: в 3 т., багато ілюстрована, з кольоровими таблицями, мапами та образка-

- ми / під голов. ред. Івана Раковського. Львів; Станиславів; Коломия: Вид. кооперативи «Рідна школа», [1935]. Т. 3: С—Я. Ствб. 786—802.
30. Рудницький М. Правопис і літературна мова / з замітками Ст. Смаль-Стоцького. Львів: Червона Калина, 1930. 75 с.
 31. Рудницький М. Правопис і літературна мова // Діло. 1930. 4 черв.—28 черв.
 32. Рудницький М. Примхи мови і фаховости. 2. Авторитетний голос // Діло. 1933. 22 лют. С. 3.
 33. Рудницький М. Старі і нові шляхи. Психологізація, Шевченко і заблукані вчені // Діло. 1926. 27 трав. С. 2.
 34. Рудницький М. Франко і роля активного письменника // Діло. 1936. 28 трав. С. 2.
 35. Рудницький М. Чи всі можуть увійти до літератури? // Діло. 1935. 16 лют. С. 2.
 36. Рудницький М. Якої нам треба енциклопедії? // Діло. 1929. 10—11 груд.
 37. Сірополко С. Ще до питання: якої нам треба енциклопедії? // Діло. 1930. 12 січ. С. 4.
 38. Смаль-Стоцький С. Правопис і літературна мова // Діло. 1930. 6 черв.—12 черв.
 39. Студинський К. [Рецензія на дипломну роботу М. Рудницького «Іван Франко як письменник і критик» (1913)] // Державний архів Львів. обл. Ф. 26. Оп. 15. Спр. 727. Арк. 281.
 40. Хроніка Наукового товариства ім. Шевченка у Львові за час від 1.I.1935—25.XII.1937. Львів, 1937. Чис. 73. 126 с.
 41. Хронічна ліквідація українського університету // Діло. 1924. 27 лют. С. 6.
 42. Шевельов Ю. Незаступна втрата: Василь Сімович — мовознавець // Наші дні. 1944. Ч. 4—5. С. 2—3.
 43. Шелухин С. Про Українську Енциклопедію // Дзвони. 1936. Ч. 8—9. С. 409—417.
 44. Шелухин С. Слова і факти // Дзвони. 1936. Ч. 10—12.
 45. Шелухин С. Україна — назва нашої землі з найдавніших часів. Прага, 1936. 117 с.

Отримано 17 березня 2020 р.

REFERENCES

1. Atos. (1935). Ukrainiska literatura XIX i XX v. v U.Z.E. *Dzvony*, 1935, 1, 38-40. [in Ukrainian]
2. Balei, S. (1925). Triitsia v tvorchosti Shevchenka. *Zbirnyk matematychno-pryrodopysno-likarskoi sektsii Naukovoho Tovarystva im. T. Shevchenka*, 23—24, 105—133. [in Ukrainian]
3. Balei, S. Fraid i psykhoanaliza (1926, Yuly 10-11). *Dilo*. [in Ukrainian]
4. Berezhynskiy, Ya. (1933). Deshcho pro pereklady na ukraïnsku movu. Z pryvodu odnogo "zrazkovoho" perekladu. *Ridna mova*, 4, 134-138. [in Ukrainian]
5. V.O. [Fedortsiv, F.]. (1929). Pravopysna sprava. *Novi sbliakhy: literaturno-naukovy, mystetskyi i hromadskyi zhurnal*, 7, 180-181. [in Ukrainian]
6. Hordynskiy, Ya. (1925, 2 August, Kulchytsi) [Letter to Studynskiy K.]. (1993). In *U pivstolitnikh zmahanniakh: vybrani lysty do Kyryla Studynskoho (1891—1941)*. Kyiv: Nauk. dumka. [in Ukrainian]
7. Dontsov, D. Try roky vidnovlenoho L. N. Vistnyka (1925). *Literaturno-Naukovyi Vistnyk*, 87, kn. 7—8, 333-340. [in Ukrainian]
8. Knyha protokoliv zasidan Filolohichnoi sektsii: 1914—1944. Central State Historical Archive (Fund 309, Op. 1, folder. 40, p. 43-44). Lviv, Ukraine. [in Ukrainian]
9. Kolessa, O. [Review of the thesis by M. Rudnytskyi "Ivan Franko yak pysmennyk i krytyk" (1913)]. State Archives of Lviv Region. (Fund 26, Op. 15, folder 727, p. 281 a). Lviv, Ukraine. [in Ukrainian]
10. (Kr.). Krytyka ta krytyky (1925). *Kultura*, 6—7, 96-97. [in Ukrainian]
11. M. L. [Dontsov, D.] Z presovoho filmu (1936, Yanyary). *Vistnyk: misiachnyk literatury, mystetstva, nauky y hromadskoho zhyttia*, I, kn. 1, sich. [in Ukrainian]
12. Ohienko, I. (1923). *Nahliadna tablytsia dlia vyvchennia znakiu rozdilovykh. Dlia sbkoly y samonavchannia. Vydannia shoste*. Lviv. [in Ukrainian]

13. Ohienko, I. (1923). *Nabliadna tablytsia dlia vyvchennia pobichnykh rechen. Dlia shkoly y samonavchannia. Vydannia some.* Lviv. [in Ukrainian]
14. Ohienko, I. (1923). *Nabliadna tablytsia mylozvuchnosti ukrainskoi movy. Dlia shkoly y samonavchannia.* Zhovkva. [in Ukrainian]
15. Ohienko, I. (1923). *Nabliadna tablytsia ukrainskoho pravopysu. Dlia shkoly y samonavchannia.* Zhovkva. [in Ukrainian]
16. Ohienko, I. (1924). *Ukrainskyi stylistychnyi slovnyk: pidruchna knyzhka dlia vyvchennia literaturnoi movy.* Lviv. [in Ukrainian]
17. Paliukh, O. (2014). Pravopysni debaty u halytskii periodytsi 20-kh — pochatku 30-kh rr. XX st. *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva*, 4, 205-239. [in Ukrainian]
18. Rakovskiy, I. (1936). Shche pro Ukrainku Zahalnu Entsyklopediiu. *Dzvony*, 10, 474-478. [in Ukrainian]
19. Rudnytskyi, M. (1930, December 18, 19). V oboroni odnoi muchenytsi *Dilo*, p. 3, 3. [in Ukrainian]
20. Rudnytskyi, M. (1933, October 3). Humorystychnyi napad na "Ukrainsku Zahalnu Entsyklopediiu". *Dilo*, p. 3. [in Ukrainian]
21. Rudnytskyi, M. (1929, November 27). Do spilnoho pravopysu. *Dilo*, p. 5. [in Ukrainian]
22. Rudnytskyi, M. (1925, Mai 15-19). Zhurnaly, vydavtsi ta literatura. *Dilo*. [in Ukrainian]
23. Rudnytskyi, M. (1934, December 15). Z fabryky U. Z. E. *Nazustrich: Literatura. Mystetstvo. Nauka. Hromadske zhyttia*, 24, 5. [in Ukrainian]
24. Rudnytskyi, M. (1924, Yuly, 16, 17). Klopoty nashoi movy. *Dilo*. [in Ukrainian]
25. Rudnytskyi, M. (1926, March 1, Lviv). [Letter to Zerov M.] Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho, viddil rukopysiv. F. XXXV, od. zb. 604. [in Ukrainian]
26. Rudnytskyi, M. (1923, May 31, Lviv). [Letter to Studynskiy K.] (1993). In *U pivstolitnikh zmahanniakh: vybrani lysty do Kyryla Studynskoho (1891—1941)*. Kyiv: Nauk. dumka. [in Ukrainian]
27. Rudnytskyi, M. (1925, Yuly, 25). Literaturno-naukovi neporozuminnia. *Dilo*, p. 1-3. [in Ukrainian]
28. Rudnytskyi, M. (1933, April, 13). "Nauka z barabanom". *Dilo*, p. 2. [in Ukrainian]
29. Rudnytskyi, M. (1935). Pysmenstvo XIX—XX vv. In *Ukrainska Zahalna Entsyklopediia: Knyha znannia.* (Vol. 1-3; Vol. 3). Lviv; Stanyslaviv; Kolomyia: Vydannia Kooperatyvy "Ridna shkola". [in Ukrainian]
30. Rudnytskyi, M. (1930). *Pravopys i literaturna mova.* Lviv: Chervona Kalyna. [in Ukrainian]
31. Rudnytskyi, M. (1930, Yune 4-28). Pravopys i literaturna mova. *Dilo*. [in Ukrainian]
32. Rudnytskyi, M. (1933, February 22). Prymkhy movy i fakhovosty. *Dilo*, p. 3. [in Ukrainian]
33. Rudnytskyi, M. (1926, May 27). Stari i novi shliakhy. Psykhoanaliza, Shevchenko i zablukani vcheni. *Dilo*, p. 2. [in Ukrainian]
34. Rudnytskyi, M. (1936, May 28). Franko i rolia aktyvnoho pysmennyka. *Dilo*, p. 2. [in Ukrainian]
35. Rudnytskyi, M. (1935, February 16). Chy vsi mozhut viiity do literatury?. *Dilo*, p. 2. [in Ukrainian]
36. Rudnytskyi, M. (1929, December 10-11). Yakoi nam treba entsyklopedii? *Dilo*. [in Ukrainian]
37. Siropolko, S. (1930, Yanuary 12). Shche do pytannia: yakoi nam treba entsyklopedii? *Dilo*, p. 4. [in Ukrainian]
38. Smal-Storskyi, S. (1930, Yune 6-12). Pravopys i literaturna mova. *Dilo*. [in Ukrainian]
39. Studynskiy, K. (1913). Review of the thesis by M. Rudnytskyi "Ivan Franko yak pysmennyk i krytyk". State Archives of Lviv Region. (Fund 26, Op. 15, folder 727, p. 281). Lviv, Ukraine. [in Ukrainian]
40. *Khronika Naukovoho tovarystva im. Shevchenka u Lvovi za chas vid 1.I.1935 — 25.XII.1937*, 73 (1937). Lviv. [in Ukrainian]
41. Khronichna likvidatsiia ukrainskoho universytetu (1924, February 27). *Dilo*, p. 6. [in Ukrainian]
42. Shevelov, Yu. (1944). Nezastupna vtrata: Vasyl Simovych — movoznavets. *Nashi dni*, 4—5, 2-3. [in Ukrainian]

43. Shelukhyn, S. (1936). Pro Ukrainsku Entsyklopediiu. *Dzvony*, 8-9, 409-417. [in Ukrainian]
44. Shelukhyn, S. (1936). Slova i fakty. *Dzvony*, 10-12. [in Ukrainian]
45. Shelukhin, S. (1936). Ukraina — nazva nashoi zemli z naidavnishykh chasiv. Prague. [in Ukrainian]

Received 17 March 2020

Sofia Kohut,

junior research fellow

Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv,

2 Stefanyka st., Lviv, 79007

e-mail: sophiya.kohut@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4935-0103

MYKHAILO RUDNYTSKYI AND SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY: TO HISTORY OF ACADEMIC AND NON-ACADEMIC RELATIONS

The paper highlights the relationship between the Ukrainian literary critic, journalist, and writer Mykhailo Rudnytskyi and the Shevchenko Scientific Society in Lviv, namely the members of its Philological department. The continuous opposition in these relations was rooted in a different understanding of tasks that might be considered as proper for humanities. In particular, the paper analyses the reasons that prompted M. Rudnytskyi to negatively assess K. Studynskyi's activity in language and orthographic issues. Rudnytskyi considered the language politics of K. Studynskyi to be amateurish, out-of-date, and incongruous with the contemporary academic requirements and public level of Society. The paper also deals with a theme of debates in Halychyna around Skrypnyk's orthography of 1929 and the active voice of Mykhailo Rudnytskyi on this issue.

Another subject of the paper is the history of the Ukrainian General Encyclopaedia (1930—1933). The scholar contributed to this project as one of the editors. Here the paper focuses on Mykhailo Rudnytskyi's views concerning the Encyclopedic area in particular and the state of Ukrainian academic studies on the whole, as well as the prospects of their development. The paper's author aims to clarify the position of the scholar regarding the classic 'canon' of literature and methodology of criticism and evaluation. Despite different opinions and confrontation, in 1935 M. Rudnytskyi became a member of the Philological Section of the Shevchenko Scientific Society.

Two letters of Mykhailo Rudnytskyi to the vice-chairman of Shevchenko Scientific Society Volodymyr Levytskyi are published for the first time.

Keywords: *Mykhailo Rudnytskyi, Shevchenko Scientific Society in Lviv, Philological section, Kyrylo Studynskyi, Ivan Rakovskiy, Volodymyr Levytskyi, Skrypnyk orthography, Ukrainian General Encyclopaedia.*